

Dossier pedagògic

Música

Per què és important la música

“Sense la música, la vida seria un error.”
FRIEDRICH NIETZSCHE

Autors: Anna Roig i David Puertas

Aquesta documentació ha estat elaborada després de
la sessió de formació Educa amb l'Art del 6 d'octubre de 2012

SESSIÓ 1 | MÚSICA

Dissabte 6 d'octubre de 2012

Anna Roig i David Puertas

Tots en sabem de música perquè tots tenim la nostra música, aquella que ens fa vibrar, aquella que ens transmet emocions, aquella que és nostra i només nostra (si, a més a més, tenim una música compartida amb algú, la cosa ja s'apropa a la felicitat!). Potser no en sabem gaire de tècnica musical, o de paraules com "sonata" o cadència", però de música sí que en sabem perquè n'escoltem.

Com s'ho fan els compositors per transmetre'ns emocions? Això ja és més complicat d'explicar, però s'aconsegueix combinant silencis i sons, organitzant-los en el temps, configurant amb ells petites cèl·lules que anomenem temes musicals o motius musicals. Com que els humans tenim memòria, els compositors saben que aquests petits motius musicals queden fixats al nostre cervell durant una bona estona, i saben que, si juguen amb els motius, si els repeteixen, si els fan sonar en un instrument o en un altre, saben que el nostre cervell processa amb facilitat aquests sons, que ens els fa reconèixer i que podem seguir atentament una audició. I disfrutar de l'audició. I emocionar-nos amb l'audició.

A més de perseguir temes musicals amb la nostra oïda, sabem reconèixer perfectament l'inici d'una obra, i la preparació del final, i els moments especials en què la melodia fa un gir insospitat, o aquell instant en què entra un instrument diferent... Escoltar intuïtivament, sense massa preparació prèvia, és la base de l'audició atenta: l'escolta intuïtiva és la clau del coneixement musical. És aquella escolta que ens permet disfrutar de la música i emocionar-nos, aquella que es fa seriosament i intensament, la que fa rutllar el cervell, la que fa que descobrim nous girs a cada audició.

Per escoltar cal activar el cervell, cal posar els sentits en marxa, cal estar obert a tot el que ens pugui arribar. Si l'escolta és passiva, ens perdrem la meitat del gaudi. I no gaudir de la música, és una llàstima. Escoltar activament és conèixer, és disfrutar, és aprendre... és ser lliure.

David Puertas Esteve

1. Per què és important la música?

La música forma part de les nostres vides, ens toca de ben aprop.
És llenguatge, és comunicació, és inspiració...
Si als efectes de la música li donem una intenció, aquesta augmenta.
Tots som capacitats i discapacitats a la vegada. Tots ens sabem de música.
La música ens acompanya, ens uneix, ens caracteritza, ens transporta...

Com va dir Friedrich Nietzsche *"Sense la música, la vida seria un error."*

Activitat

Realitzem una relaxació abans de començar la formació.

♪ *"Thanksgiving"* – George Winston

2. Què en sabem de la música?

Activitat per als col·lectius

Proposem un repte als assistents quan els anunciem: "Segur que entre tots coneixem més de 25 nades". Comencem a dir-ne aleatòriament, un títol, dos, tres, quatre... aviat en tindrem una dotzena. Si seguim tirant del fil (i acceptem títols en castellà i en català) aviat en tindrem 25. No oblidem taral·lejar-les o cantar-ne un parell d'estrofes!
Podem repetir el mateix exercici amb títols de cançons, boleros, fragments de sarsuela, habaneres, sardanes... El repertori que té al cap cadascú de nosaltres és impressionant.

Activitat feta durant el curs

Aquests són els títols dels 30 fragments de música clàssica que hem cantat durant la sessió:

Haendel: *Aleluia. El Messies*

Bach: *Aria Suite en Re*

Bach: *Badinerie*

Bach: *Concert violí en lam*

Bach: *Tocatta i fuga en re menor*

Albinoni: *Adagio*

Vivaldi: *Les quatre estacions. Primavera*

Vivaldi: *Les 4 estacions. Adagio de l'hivern*

Mozart: *Petita serenata nocturna*

Mozart: *Ària Reina de la Nit de La Flauta Màgica*

Mozart: *Simfonia 41*

Mozart: *Marxa turca*

Boccherini: *Minuetto*

Beethoven: *Simfonia núm. 5*

Beethoven: *Per a Elisa*

Beethoven: *Himne de l'Alegria*

Mendelssohn: *Marxa nupcial*

Brahms: *Marxa hongaresa núm. 5*

Strauss, Johan: *El Danuvi Blau*

Strauss, Johan: *Marxa Radeztky*

Strauss, Richard: *Així parlà Zaratustra*

Ravel: *Bolero*

Verdi: *La donna e mobile de Rigoletto*

Verdi. *Marxa triomfal d'Aida*

Verdi: *Cor d'esclaus de Nabucco*

Wagner: *Cavalcada de les Walkiries*

Gershwin: *Rhapsody in blue*

Gershwin: *Summertime de Porgy And Bess*

Bernstein: *America de West Side Story*

Rodrigo: *Concierto de Aranjuez (segon mov)*

3. Cal entendre la música per gaudir-ne?

Activitat per als col·lectius

Afinar l'oïda és un exercici que cal anar fent de tant en tant. Si teniu un campanar aprop, fixeu-vos quan toquen els quarts o les hores en punt, o el repicó. Fer silenci a l'aula on estiguem i mirar de posar nom a tots els sons que ens arribin: cotxes, aire condicionat, xiulet de l'equip de so, ocells, respiracions sonores...

Posem una cançó, qualsevol, i notarem com tots dirigim la nostra oïda cap a la veu del/la cantant. Ara hem d'esforçar-nos per afinar l'oïda i intentar escoltar altres coses per sota d'aquesta veu: Hi ha més gent cantant? Quins instruments podem reconèixer? Sentim com sona el ritme? Hi ha algun efecte de so?

Si voleu un exercici molt maco per afinar l'oïda, poseu-vos la cançó *Yesterday* dels Beatles: veureu que només hi ha una veu (és el Paul McCartney) i que en un petit moment, només durant un momentet dient "yesterday", apareix una segona veu (en realitat és ell mateix, gravat en una altra pista). També podem escoltar que només hi ha una guitarra acústica que acompanya el cantant durant la primera estrofa i que a la segona estrofa apareixen de fons uns instruments de corda (de fet, és un quartet de corda format per dos violins, una viola i un violoncel, però això és molt difícil de copsar només auditivament). El quartet de corda acompanya durant la resta de la cançó, però en l'última estrofa ho fa amb una particularitat: el primer violí fa una nota molt aguda que se sent molt llarga durant una bona estona. Segur que hem sentit aquesta cançó cent vegades... però que no ens hem adonat de tot això!

Activitat feta durant el curs

Hem escoltat la cançó *Everything's gonna be alright* del grup Sweet Box. Hem pogut copsar la veu de la cantant, la melodia de fons amb un instrument agut (podria ser un oboè) que és *l'Ària de la suite en Re* de Johann Sebastian Bach, el baix —que fa un dibuix molt marcat—, els violins de fons, la plamada que es repeteix tota l'estona i que només calla en un moment determinat i un efecte de so (scratx) fet amb un tocadiscs. La podeu trobar a:

<http://www.youtube.com/watch?v=INyjkRIgO5s>

Buscar per: Sweet Box - Everything's gonna be alright

4. Com podem escoltar la música?

Aaron Copland parla, en el seu llibre “*Como escuchar la música*”, de tres plans diferents d'**escolta**:

- Pla sensual: La manera més senzilla d'escoltar música és aquella en la que escoltem pel simple plaer que produeix el so musical. En el pla sensual escoltem la música sense pensar en ella ni examinar-la, per exemple quan engegem la radio mentre estem fent alguna altra cosa.
- Pla expressiu: Tota música té poder d'expressió, un significat darrera de cada nota que constitueix, en definitiva, allò de que tracta l'obra musical. Pot expressar estats d'ànims i, a vegades, no existeixen paraules per descriure allò que expressa la música.
- Pla musical: Entendre i analitzar la música, fixar-se en el que està passant a nivell de continguts musicals: melodia, ritme, harmonia, timbre, forma...

Activitat

Escoltem una versió instrumental de la cançó “*La barca puja i baixa*” (que la podem trobar en el CD “Els colors del metall” de la col·lecció Escolta l'Auditori) segons els tres plans descrits anteriorment:

- Pla sensual: La posem com a música de fons.
- Pla expressiu: L'escoltem i cadascú diu quina emoció li ha generat: calma, tranquil·litat, alegria, patiment...
- Pla musical: Fem un breu anàlisi. Observem que la cançó es va repetint 5 vegades i cada vegada la melodia la fa un instrument diferent variant, d'aquesta manera, el timbre.

La bar-ca pu-ja i bai-xa. No-més hi pot a- nar l'An-na de ma-ri-
 ne- ra i en Joan de ca- pi - tà. L'An-na ha cai-gut a l'ai- gua, en Joan la va a bus-
 car. Un pe- tò i u-na a bra- ça- da i se'n van a pas- se - jar

Per altra banda, podem parlar de tres tipus d'**audició**:

- Audició enregistrada: Quan escoltem la música en qualsevol suport enregistrat.
- Audició en directe: Quan anem a un concert o tenim la oportunitat de veure una actuació i escoltar els instruments en directe.
- Audició en directe des de nosaltres mateixos: Quan som nosaltres mateixos els que toquem i/o cantem.

Activitats

Escoltem una peça enregistrada que ens convida a entrar en una atmòsfera de sons (*"Ressonàncies"*, del CD *"Percussions"* de la col·lecció Escolta l'Auditori).

Realitzem un BANY SONOR, exemple d'audició des de nosaltres mateixos: Una part del grup agafa un instrument i/o objecte sonor, el que més li agradi. La resta es col·loca repartits per la sala, quietes, amb els ulls tancats i els peus en contacte amb el terra amb la intenció de rebre tots els sons que ens ofereixin els companys. Començarà a sonar un instrument i la resta s'anirà afegint, sempre tenint en compte que cal escoltar l'atmòsfera sonora que s'està creant per no saturar als oïents. El grup que toca els instruments es passejarà lentament pel voltant del grup que escolta mentre toca el seu instrument/objecte sonor.

5. Tenim memòria musical?

La música es basa en la repetició, la variació i el contrast. La nostra memòria musical actua com la persistència retiniana: el cervell reté informació sonora quan aquesta ja ha passat i gràcies a això, quan aquella música o aquell fragment torna a sonar, el nostre cervell el reconeix, encara que aparegui amb algunes variacions.

Activitat per als col·lectius

Podem proposar un ritme o una petita melodia cantada o tocada pel Mestre de Cerimònies (professor, educador, monitor...). La resta dels assistents (Cor o Tutti) han de repetir-la tal qual (fent el mateix ritme amb les mans, o cantant el mateix). Anem repetint l'exercici a base de pregunta-resposta. Després ho tornem a fer però la resposta ha de donar-la una sola persona i ha de fer-ho de forma contrastant: o més fort, o més fluix, o més ràpid, o més lent, o amb un altre timbre. Podem tornar a repetir l'exercici però més complicat: el que respon ha d'afegir-hi una petita variació, un petit canvi.

Activitat feta durant el curs

Hem creat un petit motiu musical de quatre notes a partir del nom d'una de les assistents aplicant el sistema de notació alfabètica (A=La; B=Si; C=Do; D=Re; E=Mí; F=Fa; G=Sol). El meu nom (DAVID) podria sonar així: la D és un Re, la A és un La, la V no té nota, però consideraré que és una B i hi posaré un Si; la I no té nota assignada, però com que la nota Mi porta una I, doncs hi posaré un Mi. En Resum: el meu podria sonar amb les notes Re, La, Si, Mi, Re.

Hem escoltat:

Bach: *Tocatta i fuga en re menor*

<http://www.youtube.com/watch?v=ATbMw6X3T40>

Buscar per: Bach, Tocatta and Fugue in D minor, organ

Beethoven: *Simfonia núm. 5*

<http://www.youtube.com/watch?v=5WuK4xJLqCg>

Buscar per: Beethoven, Symphony 5, 1st mvt., Allegro con brio

Chopin: *Preludi La gota d'aigua*

Mans: <http://www.youtube.com/watch?v=gUtBfQfUKwE>

Buscar per: Frederic Chopin - Prelude Op 28 No 15 'Raindrop'

Gràfic: <http://www.youtube.com/watch?v=a5y5SAAo0So>

Buscar per: chopin prelude op.28 no.15 (raindrops prelude)

Audicions amb gràfics: youtube canal musanim

<http://www.youtube.com/user/musanim?feature=watch>

6. Què és i què no és música?

Ens podem preguntar quina diferència hi ha entre un so musical i el so que fa un paleta foradant el terra, per exemple. Segons el tipus d'obra musical que escoltem ens podem trobar que el so que fa el paleta és molt més rítmic, però en canvi una cosa és música i l'altre no. Ambdós sons comparteixen el que se'n diuen les qualitats del so (alçada, durada, intensitat i timbre), però difereixen en el fet que la música té una intenció de comunicar i el so que fa el paleta no. Per tant, podem dir que perquè un so esdevingui música hi ha d'haver una **intenció**. Una frase del filòsof Parménides de Elea ho descriu: *“La música que no describa algo no es más que ruido.”*

Podem utilitzar les qualitats del so com a recurs per treballar l'audició, partint de:

- So/silenci: Escoltar i reconèixer la diferència entre el so i el silenci.
- Alçada: Partir del treball entre un so agut i un greu, així com la direcció del so (ascendent o descendent).
- Durada: Sons curts o sons llargs.
- Intensitat: Si el so és fort o fluix.
- Timbre: La varietat dels instruments i grups instrumentals que es presenten a les obres musicals.

Tal i com hem dit les qualitats del so són comunes a qualsevol so, però perquè esdevingui música cal que hi hagi una última qualitat, la intenció. Relacionem doncs la música amb una altra art, la pintura, la qual també comparteix aquesta qualitat.

Activitat

PINTEM LA MÚSICA

Partim d'una cançó ja escoltada anteriorment i amb la qual hem “afinat l'oïda”: *“Everything’s gonna be alright”* de Sweet Box, i que ens permet, a la vegada, treballar la diferència entre un so curt i un so llarg, al que també podem traduir com a so picat i so lligat.

Per tal d'obtenir més recursos a l'hora d'aplicar aquesta activitat al nostre col·lectiu la realitzarem de tres maneres diferents:

- Grup 1: Escollim un color que ens agradi i pintem el full mentre escoltem l'obra, escollint si volem pintar el so curt/picat, el so llarg/lligat, si volem anar canviant o inclús volem plasmar qualsevol altre element que ens agradi de la música.
- Grup 2: Amb uns pinzells dibuixarem la música a l'aire, buscant la relació entre el moviment i el so (moviments curts pel so picat, moviments llargs pel so lligat).
- Grup 3: Incorporarem el sentit del tacte "pintant" la música a la pell del company, utilitzant un pinzell, i buscant transmetre la música a partir de la sensació tàtil.

Les tres tipologies d'activitats ens permeten treballar la intenció de comunicar, ja sigui a través de la pintura, a través del moviment o a través del tacte.

7. Podem escoltar a través del nostre cos?

L'oïda és el principal canal per la percepció del so, però no és l'únic. La música més rítmica, al més ancestral, diem que està escrita per a la panxa. Quan necessitem expressar algun sentiment, inventem una melodia: és música escrita per al cor. I si, finalment, el que volem és un gaudi intel·lectual, fem música amb el cervell aplicant tècniques i recursos musicals complexes.

Activitat per als col·lectius

Evelyn Glennie és una percussionista escocesa de 45 anys que als 12 anys va perdre el sentit de l'oïda. Ella sent la música per tot el cos, pels peus, per la pell. I és una de les millors percussionistes del món. És la protagonista de la pel·lícula: *Touch the sound* (2004)

Part 1: <http://www.youtube.com/watch?v=VrLddt2g4FM>

Part 2: http://www.youtube.com/watch?v=jN_70-eh270

Part 3: <http://www.youtube.com/watch?v=wD3cZvluZA8>

Part 4: <http://www.youtube.com/watch?v=LCxwoAqnkTk>

Part 5: <http://www.youtube.com/watch?v=fQah88RWCA4>

Un reportatge fet al País Basc que ens mostra les múltiples possibilitats d'un instrument tradicional basc anomenat txalaparta, del que diuen que és l'únic instrument del món que toquen dos intèrprets alhora. Els músics bascos d'aquest documental tornben pel món fusionant la seva música amb la d'altres indrets com el Marroc, la Índia o el Pol Nord.

Nomadak tx: Txalaparta;

Trailer: <http://www.youtube.com/watch?v=-OjIMSPI184>

Activitat feta durant el curs

Hem escoltat:

Diablers de Granollers

<http://www.youtube.com/watch?v=IOXxEFsgjP0>

Buscar per: Timbalers de la colla Jove de Diablers de Granollers

Taiko:

<http://www.youtube.com/watch?v=746Ne9alGU4>

Buscar per: fujisan_taiko□□□□□□□□

Taiko japonès massiu

<http://www.youtube.com/watch?v=YNmXNc95ncU>

Buscar per: This is a Japanese drum line!

8. Quines emocions ens genera la música?

Com diu Fabrizio Origilio *“La música tiene la particularidad de incidir emocionalmente en el ser humano.”*

La música és una mitjà de comunicació i va molt lligada a les emocions. L'ésser humà respon fisiològicament de maneres diferents davant d'un mateix estímul sonor; cadascú rep i percep la música de diferent manera, no només per les característiques d'aquesta sinó per les variables de cada individu, com per exemple el seu bagatge personal. Una música ens pot recordar a una situació viscuda i allò ens genera un tipus d'emoció relacionada amb aquella situació.

Tot i així la música pot variar també el nostre ritme intern: una música tranquil·la ens generarà calma i ens convidarà a relaxar-nos més que una música de ritme ràpid i accelerat.

Activitats

DESCOBRIM EL NOSTRE RITME INTERN

Una manera de veure què ens genera cada estil de música és a través del pols. Prendrem el pols, durant 30 segons, la primera vegada sense escoltar cap música per tenir una primera referència. Acte seguit escoltarem diferents estils de música i observarem si el pols ens varia o no.

Músiques escoltades durant la formació:

- ♪ *“Gymnopédie”* - Satie
- ♪ *“El condor pasa (Panpipe version)”* - Música Andina, Intimani
- ♪ *“Somewhere Over the Rainbow”* - Israel Kamakawiwo'ole
- ♪ *“Loft Son”* - Astrio
- ♪ *“Malena”* - Tangomosos
- ♪ *“En caravana”* - Txarango

EMOCIÓ I EXPRESSIÓ

En aquesta activitat buscarem treballar l'expressió i la comunicació a través de la música i ho farem ajudant-nos de diferents materials (glòbus, mocadors, cintes i plomes) que ens serviran com a mitjà per a comunicar-nos, ja sigui nosaltres mateixos o amb la parella.

Segons el material escollit farem parelles o ens quedarem sols i, escoltant la música, buscarem expressar-nos a través del moviment i de l'element que ens uneix amb la parella, per exemple conduint el glòbul o el mocador per l'espai.

Cal tenir en compte que és important pensar bé quin material serà adequat pel nostre col·lectiu i quin no. Per exemple en el cas dels glòbus, és arriscat utilitzar-los en segons quins col·lectius i en segons quines activitats, ja que si en petés un podria causar una reacció negativa en l'usuari.

Hem realitzat l'activitat amb la següent música:

♪ *"Om Hari Om/Sharanam Ganesha (Refuge)"* – Putumayo Presents Yoga

9. Com ens podem apropar a la música?

Ens podem apropar a la música a partir de tres punts de vista diferents:

MUSICAL	METODOLÒGIC	EMOCIONAL
Estil	Escolta	Gaudir
Època	Moviment	Despertar emocions
Característiques	Pintura	Despertar sentits
Ritme	Material	Relaxar
Melodia	Tacte	Alliberar
Harmonia	Visual	Expressar
Estructura	Símbols	Eina de comunicació
Qualitats del so	Ambient	Socialització
		Resposta física
		Entreteniment

Activitat

MUSICOGRAMA HUMÀ

En aquesta activitat partirem de l'estructura de l'obra i la representarem a través del moviment corporal, tant a nivell individual com grupal. Ens permetrà a la vegada treballar l'escolta activa (hem de saber quan ens toca "actuar" a nosaltres), diferenciar el timbre dels diferents instruments, despertar els sentits, gaudir i socialitzar-nos, al ser, a la vegada, un treball de grup.

Cada grup representa un instrument diferent i, en el moment que s'escolta l'instrument, ens aixequem i movem la cinta de paper de seda. Visualment estarem, a la vegada, creant una coreografia molt bonica!!

♪ "Caps" – Els colors del metall, Escolta l'Auditori

10. Quins mínims cal saber per treballar l'audició?

- Proposar obres que ens agradin i ens facin vibrar.
- Tenir en compte la personalitat de l'usuari, els seus gustos, limitacions, la seva música, etc... en el moment d'escollir les obres.
- Peces curtes ens ajudaran a focalitzar millor en un objectiu concret i a que l'usuari pugui mantenir millor l'atenció i durant més estona.
- Objectius que podem assolir amb l'audició:
 - Escolta activa: gaudir, relaxar-nos, deixar sentir...
 - Contingut musical
 - Estat d'ànim
 - Música de fons
 - Resposta física
 - Comunicació
 - Expressió emocional
 - Entreteniment
- Ens pot ajudar a entendre l'obra si ens informem sobre el compositor, l'època, etc...
- Associar músiques a diferents moments del dia.
- Tots sabem escoltar, només és qüestió d'entrenament.
- Buscar la simplicitat en l'activitat que plantegem.
- Recursos: Shazam, grooveshark i spotify.
- Procés a seguir:
 1. Escoltar l'obra varies vegades.
 2. Què m'inspira?
 3. Buscar informació (compositor, època, instrumentació..).
 4. Elements musicals que destaquen.
 5. Escollir-ne un.
 6. Quina activitat puc fer adaptada al meu col·lectiu?
 7. Vull utilitzar material com a reforç? Sí/No
 8. Puc treballar altres aspectes?